

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Національний університет «Острозька академія»

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Київський університет імені Бориса Грінченка

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК

Матеріали

XI Всеукраїнської наукової конференції

(м. Умань, 28 березня 2025 р.)

Умань

Візаві

2025

Головний редактор:

Бержанір А. Л., кандидат соціологічних наук, професор, виконувач обов'язків завідувача кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Редакційна колегія:

Балановський Я. М., кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Пархета В. І., доктор філософії, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

*Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 9 від 26 березня 2025 р.)*

Актуальні дослідження суспільних наук : матеріали XI Всеукр. наук. А43 конф. (м. Умань, 28 берез. 2025 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького [та ін.] ; [голов. ред. А. Л. Бержанір ; редкол.: Я. М. Балановський, В. І. Пархета]. – Умань : Візаві, 2025. – 284 с.

Збірник містить тези доповідей учасників XI Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні дослідження суспільних наук», яка відбулася 28 березня 2025 р. на базі історичного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Матеріали відображають результати досліджень науково-педагогічних працівників, учених, працівників органів державної влади, здобувачів вищої освіти з актуальних проблем суспільних наук та аналізу соціально-політичної і духовно-ідеологічної сфер життєдіяльності держави.

УДК 303.4(06)

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2025

4. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ

Бойда А. В.,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ЮЛІАН ГОЇВ: ШЛЯХ ДО ПОСМЕРТНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

У вирії важкого і вкрай неоднозначного ХХ ст. було втрачено багато імен українців, яких знищила Москва у кривавих репресіях. Зокрема, це стосується і галичан, які повіривши в українізацію, приїхали будувати Українську державу, але вже на початку 1930-х років стали жертвами сталінського режиму. У військовій, науковій, педагогічній, культурній і інших сферах громадського життя були втрачені десятки тисяч талановитих та освічених спеціалістів. Згодом цей кадровий голод стане відчутним в перші роки німецько-радянської війни 1941 – 1945 рр. і буде по-справжньому осягнутий як національна трагедія лише з відновленням української незалежності в 1990-х рр.

Більшість галичан, які стали жертвами сталінських репресій, були політичними емігрантами 1920 – 1933 рр. або тими, хто ще в російському полоні у період Першої світової війни повірив у ідеали більшовицької пропаганди. Одним із тих, хто вимушено залишився в радянській Україні навесні 1920 р. був і хорунжий Легіону Українських Січових Стрільців (1914 – 1915), поручник 1-ї бригади УСС УГА (1918–1919), а у 1920 – 1937 рр. військовослужбовець РСЧА – Юліан Іванович Гоїв (27.04.1894 – 10.12.1937). Ким власне був цей діяч і чому його посмертна реабілітація стала можливою лише в 2024 – 2025 рр.?

Юліан Гоїв народився в м. Снятин королівства Галичини і Лодомерії Австро-Угорської імперії 27 квітня 1894 р. При хрещенні отримав ім'я Юліан-Володимир. Юліан був другою дитиною в родині Івана і Анни Гоївих. Його батько був одним із найвпливовіших громадських та культурних діячів повіту, що вплинуло на юнака, який зростав у патріотичному дусі. З самого дитинства Юліан мав бажання боротись саме за українську державу [3, арк. 10].

Початком на шляху національної боротьби стала Снятинська секція Українського Студентського Союзу у Львові, до якої він вступив у серпні 1912 р. і став заступником голови секції. Юліан Гоїв прагнув здобути

вищу освіту в сфері машинобудування, тому вступив до Технічного університету у м. Брно (Чехія). Його мріям перешкодив початок першої світової війни. Юліан як студент 2-го курсу університету мав можливість уникнути військової служби, але він добровольцем вступає у лави нового формування Австро-Угорської армії – Легіон Українських Січових Стрільців (1914 – 1918) [1, с. 19].

Він знайшов себе у на військовій службі. Вже у грудні 1914 р. він брав участь у боях на карпатських перевалах, де і отримав своє перше поранення у битві під Воловцем 25 грудня 2014 р. За відвагу у цьому бою десятник Юліан Гоїв 1 січня 1915 р. був підвищений австрійським командуванням до хорунжого (мол. лейтенанта). Незабаром, Юліан Іванович отримав під своє командування чету (взвод) у 1-й сотні 1-го куреня УСС. Головним випробуванням для нього стала оборона г. Маківка на Львівщині, де 4 травня 1915 р. він з пораненням у ногу потрапив до російського полону [4, с. 138].

З Галичини Ю. Гоїв був відправлений в табір для полонених в м. Чорний Яр Астраханської губернії. В цьому таборі він зустрів свого друга і товариша по Снятинській секції УСС Василя Порайка – майбутнього командарма ЧУГА (1920), очільника наркомату юстиції, генпрокурора УСРР (1927–1930). Серед інших полонених у таборі перебував і майбутній лідер ОУН Євген Коновалець, що засвідчено спільним фото в одному з табірних бараків восени 1915 р. На цій фотокартці, яку Ю. Гоїв надіслав рідним у Снятин, він та Коновалець разом з іншими полоненими п'ють чай з самовара [1, с. 20 – 21].

Пізніше Юліан згадуватиме, що він, Василь Порайко, Євген Коновалець та інші українські старшини стали лідерами полонених українців у таборі, де користувались авторитетом. За словами Ю. Гоїва, його полон завершився на початку 1918 р. За іншими джерелами, він був одним із 12 офіцерів австро-угорської армії, які змогли втекти з російського полону спільно з Є. Коновальцем восени 1917 р. [2, с. 145].

3 грудня 1918 р. Юліан Гоїв став командиром чети у 1-му полку 1-ї бригади УСС УГА. Піднявшись у званні до четаря (31 січня 1919 р.), Юліан Іванович взяв участь у боях за Львів у грудні 1918 – січні 1919 рр., в операціях біля м. Хирів та у Вовчухівській офензиві взимку 1919 р. По завершенню Чортківської офензиви (7 – 28 червня 1919 р.), Юліан Гоїв був підвищений у званні до поручника [4, с. 138].

В період переходу УГА на бік РСЧА (впродовж 12 лютого – 10 травня 1920 р. вона називалась ЧУГА) Ю. Гоїв був призначений командиром куреня в 1-му полку 1-ї бригади УСС ЧУГА. Попри спроби перейти на бік частин армії УНР наприкінці квітня 1920 р., Ю. Гоїв через певні обставини продовжив службу в рядах РСЧА. Протягом 1920 – 1923 рр. він служив на різних посадах по лінії військової розвідки в 44-й стр. дивізії РСЧА, а з 1924 р. перейшов на службу у штаб Українського військового округу в Харкові. У 1932 – 1936 рр. Ю. Гоїв був військовим керівником автотракторного технікуму при Харківському тракторному заводі (ХТЗ). З 1936-го р. і до свого арешту 22 вересня 1937 р. він очолював автобронетанковий парк 23-ї стрілецької дивізії. Протягом 1924 – 1937 рр. – проживав у Харкові [3, арк. 119].

Переїзд до Харкова ґрунтувався на ширій надії Ю. Гоїва на те, що українізацію, яку на його думку, очолили галичани, можна буде використати як інструмент побудови незалежної української держави. Після згорання політики українізації його відверто непокоїла русифікація військових частин. Чи продовжив Ю. Гоїв дружбу з Є. Коновальцем після полону – невідомо. Однак, саме такі свідчення вибивало з нього позасудове слідство у Харкові у вересні – листопаді 1937 р. Ю. Гоїв так і не прийняв громадянство СРСР, залишаючись вірним ідеї незалежної України. Він був страчений у Харкові 10 грудня 1937 р. Місце його спочинку залишається невідомим. У 1954 р. його справу було направлено на перевірку у військову прокуратуру Київського військового округу, але реабілітація Ю. Гоїва не була проведена [2, с. 147].

Попри те, що його архівно-кримінальна справа містить безліч штамів та фальсифікацій, все ж багато свідчень у ній вдалось перевірити через інші джерела, зокрема, у фондах Івано-Франківського краєзнавчого музею та завдяки спогадам членів родини. За цих обставин, автором статті у жовтні 2024 р. було ініційовано процедуру посмертної реабілітації Ю. Гоїва. Регіональна комісія з реабілітації при Івано-Франківській ОДА 29 листопада 2024 р. задовільнила заяву щодо реабілітації Ю. Гоїва і подала Національній комісії з реабілітації пропозицію щодо визнання цього діяча реабілітованим. Матеріали, які надав А. Бойда регіональній комісії, були направлені у Національну комісію у січні 2025 р. Станом на початок березня 2025 р. відповідне рішення щодо реабілітації Юліана Гоїва ще не прийнято.

Отже, Юліан Гоїв – це приклад людини, яка шукала себе у військовій справі та незважаючи на політичні умови в Україні вірила, що служить українським інтересам. Згортання політики коренізації в УСРР, події Голодомору 1932-1933 рр., початок репресій щодо українських кадрів в органах влади – зумовили опозиційні настрої Ю. Гоїва, що стало для нього фатальним у 1937 р. Його посмертна реабілітація автором цього дослідження – це можливість показати, що за жодних обставин не можна довіряти Москві, бо її імперська політика стосовно України залишається незмінною.

Список використаних джерел:

1. Бойда А. Наслідки російського полону (1915–1918) в долях Ю. Гоїва та В. Порайка. *Україна крізь призму війни* : матеріали Всеукр. наук. конф., м. Івано-Франківськ, 27 травня 2024 року. Івано-Франківськ : ФОП Бойчук А. Б., 2024. С. 15–25.
2. Бойда А. Участь Василя Порайка та братів Гоївих в роботі секції Українського Студентського Союзу в м. Снятин (1911–1921). *Галичина*. 2024. Ч. 37. С. 140 –149.
3. ГДА СБУ ІФО. ф. 5. оп. 1. спр. 15177-П. Т. 2. Слідча справа по обвинуваченню Юліана Івановича Гоїва. 125 арк.
4. Сіреджук П. Січові Стрільці і Старшини Снятинщини і Заболотівщини. *Бібліографічний довідник*. Львів : Галич-Прес, 2024. 208 с.

Вітвіцька О. В.,

здобувачка вищої освіти ступеня магістра
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ІСТОРІЯ У СПОГАДАХ: НІМЕЦЬКО-РУМУНСЬКА ОКУПАЦІЯ 1941 – 1944 РР.

День 22 червня 1941 року назавжди увійшов в історію як початок Другої світової війни радянського народу проти фашистської Німеччини та її сателітів. На всій території від Чорного до Баренцового морів на світанку розгорнулися жорстокі прикордонні бої. 190 відбірних дивізій ворога, використовуючи фактор раптовості та концентруючи перевагу сил на вирішальних напрямках, швидко просувались вперед, долаючи